

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XX

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

*Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiunt, & de succis hortensium
& saporibus.*

CAP. XII.

His horæ rigandi matutina atque vespera, ne inferuescat aqua Sole. Ocimo tantum
& meridiana: etiam fatum celerrimè erumpere putant, inter initia feruenti aqua as-
persum. Omnia autem translata meliora grandioraque fiunt, maximè porri napique. In
translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, vt gethyum, porrum, raphani,
apium, lactuca, rapæ, cucumis. Omnia autem syluestria ferè sunt & foliis minora & cau-
libus, succo acriora, sunt cunila, organu, ruta. Solum verò ex omnibus lapathu syluestre
melius: hoc in fatiuis rumex vocatur, nasciturque fortissimū: traditur certè semel fatum
10 durare, nec vinci vnquam à terra, maximè iuxta aquam. Vfus eius cum ptisana tantum in
cibus leuiorem gratiorè que saporem præstat. Syluestre ad multa medicamina vtile est.
Adeoq; nihil omisit cura, vt carmine quoq; comprehensum reperiam, in fabis caprini fi-
mi singulis cauatis, si porri, erucæ, lactuca, apij, intubi, nasturtij femina inclusa serantur,
mirè prouenire. Quæ sunt & syluestria, eadem in fatiuis ficciora intelliguntur & acriora.
Nanq; & succorū saporumque dicèda differètia est, vel maior in his, quàm pomis. Sunt
autem acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, cetaurei. Aquatiles, cucu-
meris, cucurbitæ, lactucæ, Acuti ^{a T. tani cu-} tatum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Sal-
20 sus tantum è saporibus non nascitur: aliquando extrà insidit pulueris modo, & circulis
tantum aquæ: vt intelligatur vana, ceu plerunq; vitæ persuasio. Panax piperis saporè red-
dit, & magis etiam siliquastru, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thu-
ris, murrha myrrhæ. De panace abundè dictu est. Libanotis locis putribus & macris ac-
roscidis feritur femine. Radicem habet olusatri, nihil à thure differentem. Vfus eius post
annum stomacho saluberrimus. Quidã eã nomine alio rosmarinum appellant: Et smyr-
nium olus feritur iisdem locis, myrrhamque radice respicit. Eadè & siliquaastro satio. Reli-
qua à cæteris & odore & sapore differunt, vt anethum. Tãtãque est diuersitas atq; vis, vt
non solùm aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obso-
niis acetum, eodem cellarij in faccis odorem vino grauem. Et hætenus hortensia dicta
sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in iisdem naturæ restat, quoniam
prouentus tantum adhuc, summãque quasdam tractauimus. Vera autem cuiusque na-
30 tura nõ nisi medico effectu pernosci potest, opus ingès occultumque diuinitatis, & quo
nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus cõtexeremus iusta fecit ratio, cum ad
alios medendi desideria pertinerent, lōgis vtriusq; dilationibus futuris, si miscuissemus.
Nunc suis quæque partibus constabunt, poteruntque à volentibus iungi.

C. PLINII SECUNDI NAT- TURALIS HISTORIÆ

LIBER XX.

40

PROOEMIUM.

MAXIMUM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos suos homi-
ni narrabimus, faterique cogemus ignota esse, per quæ viuat. Ne-
mo id paruum ac modicum existimauerit, nominum vilitate
deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicetur, odia
micitiaque rerum surdarum ac sensu carentium. Et quo magis
50 miremur, omnia ea hominum causa (quod Græci sympathiam
appellauere) quibus cuncta constant, ignes aquis restinguenti-
bus, aquam Sole deuorante, Luna pariente, altero alterius in-
iuria deficiente fidere. Atque vt à sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente

magnete lapide, & alio rursus abigente à sese: adamantem opum gaudium, infragilem omni catera vi & inuictum, sanguine hircino rumpente, quæque alia in suis dicemus locis, paria vel maiora mira. Tantum venia sit, à minimis, sed à salutaribus ordienti, primumque ab hortensibus.

De cucumere syluestri & elaterio.

CAPVT I.

Cucumim syluestrem esse diximus, multo infra magnitudinem fatiui. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium, succo expresso è semine. Cuius causa nisi maturius incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autem decerptus vna nocte: postero die inciditur harundine. Semen quoque cinere conspergitur, ad coercendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aqua cælesti, atque subsidit, deinde Sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium vsus. Obscuritates & vitia oculorum sanant, genarumque hulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi vvas ab aibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. Arida cum refina impetiginem & scabiem, quæ pforam & lichenas vocant, parotidas & panos sanant, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestiuum est autumnis. Nec vllum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore vti velit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quò vetustius: fuitque iam ducētis annis feruatū, vt autor est Theophrastus. Et vsque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum prius quàm extinguat, scintillare fursum ac deorsum cogat. Pallidum ac læue herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus ad alligato semine adiuuari, si terram non attigerit: partus verò, si in arietis lana alligatum inficientis lumbis fuerit, ita vt protinus ab exitu rapiatur extra domū. Ipsum cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglâdis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & femine & elaterio, & ad purgandum vterum, aliosque. Modus portione virium ab dimidio obolo ad solidū. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas & artérias cum melle & oleo vetere sanant.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone.

CAPVT II.

Multi hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articularum morbis decoctum in aceto, illinūt præsentaneo remedio. Lumborum verò dolori semine solo siccato, dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo verò regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia fatiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Nanque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderit, cum cumino tritum, potumq; in vino tussietibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris vitiis in aqua mulsa. Vrinam mouet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix sanant hulcera concreta in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita vt qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunque fatiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum vino, canis morsus. Item millepedæ, spea Græci vocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipuè nociuam. Morsum

tumor

tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos derafo cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores esse certum est.

De cucurbita sylvestri, & rapo.

CAP. III.

Cucurbita quoque sylvestris inuenitur, somphos à Græcis appellata, inanis, (vnde & nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius commanducate succus stomacho admodum prodest. Colocynthis vocatur alia, ipsa plena, sed minor quam fatiua. Vtilior pallida, quando eius sunt medicinae. Herbacea arefacta per se inanit aluū. Infusa quoque clysteribus, intestinorū omniū vitiis medetur & renum, & lumborū, & paralyfi. Eiecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias; sic tussienti infunditur
 10 obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinae aridae pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio vtiliter semina eius sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum abfinthio & sale dentium dolorē tollunt. Succus verò cum aceto calefactus, mobiles fistit. Item spinæ & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictu: semina eius, si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas vocant. Satiuæ quoque rasæ succus tepesfactus auribus medetur. Caro eius interior sine semine, clavis pedum, & suppurationibus quæ Græci vocant apostemata. Decoctæ autem vniuersæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruesfactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupressi, confusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris vulneribus medetur.
 20 Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maximè. Et ignes sacros de strigmentis, vel his impositis, vel feminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mirè combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho vtilissimæ iudicantur, & interaneorum vesicarumque exulcerationibus. Est & rapo vis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur: & crudum tusum cum sale, cuiusque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem stimulari ab eis professus: Item Dionysius: magisque, si eruca condirentur.
 30 Costa quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. Sylvestre rapum in aruis maximè nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore, quam papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totòque corpore, vtuntur, mista vrina pari mēsurā. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentiis, & raphano sylvestri, & de raphano satiua, & pastinaca.

CAP. IIII.

Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosi foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, purgationibus sceminarum, & vesicæ & vrinæ vtile decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet, si non lini semen vnà bibatur. Alterū genus buniada appellant, & raphano & rapo simile: seminis præclari contra venena: ob id & in antidotis vtuntur illo. Raphanum & sylvestrē esse diximus. Laudatissimum in Arcadia, quanquam & alibi nascitur, vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò bilem detrahunt. Præterea cortices in vino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Est & satiui vsus in Italia, & armoraciam vocant. Et satiui verò decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam manè ieiunis raphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsūque commanducatum, ad lagonoponon: Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthiriasis: phlegmonij ipsos illinire tusos, liuori verò
 50 recenti corticem cum melle: veteris autem quam acerrimos mandere, semēnque

toftum, dein contritum cum melle, fufpiriofis. Iidē & contra venena profunt. Cetero & fcorpionibus aduerfatur: vel ipfo vel femine infectis manibus impunè tractabis: impofitòque raphano fcorpiones moriuntur. Salutare & contra fungorum aut hyofcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra vifcum quoq; dari Apollodori duo iubent, fed Citieus femen ex aqua tritum, Tarētinus fuccum. Lienem item extenuant: iocineri profunt, & lumborū doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut finapi fumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliofis dandos cenfet, Pliftonicus & cœliacis. Inteftinorum hulcera faciunt: at purulenta præcordiorum, fi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: fic & fœminas purgari. Ex aceto & melle fumpti, inteflinorū animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorū potu cum vino, enterocelis profunt, fanguinem quoq; inutilem fic extrahunt. Medius ad hæc & fanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari raphanis: & fuper vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoq; ex aqua impofitum, fiftit hulcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo ftimulari putat: ob id fortaffis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nafcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior raphani medicina admota fit, hyffopum dari protinus imperant. Hæc antipathia eft. At aurium grauitati fuccum raphani inflillant. Nam vomituris fummo cibo eſſe eos, vtiliffimum eſt. Paſtinacæ ſimile hibifcū, quod molochiæ agrian vocant, & aliqui pliftolochiam, hulceribus cartilaginis & oſſibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt, ſerpentes abigūt. Apum, veſparum, crabronum icibus illita medentur. Radicem eius ante Solis ortum erutam inuoluunt lana coloris, quem natiuū vocant, prætereà ouis quæ fœminam peperit, ſtrumifq; vel ſuppuratis alligant. Quidam ad hunc vſum auro effodiendam cenſent, cauendumq; ne terrā attingat. Celfus & podagris quæ ſine tumore ſint, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino ſue paſtinaca, & gingidio, & ſifere, & ſefeli, & inula, & de cape.

C A P. V.

Alterum genus eſt ſtaphylinos, quod paſtinacam erraticam vocant. Eius femen contritum & in vino potum, tumentem aluum, & ſuffocationes mulierum dolorēſque lenit, in tātum vt vuluas corrigat, illitum quoque è paſſo ventri earum proſit: viris verò prodeſt, cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam & phagedænas hulcerum fiftit recens cum melle impoſitum, vel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieuches contra iocineris ac lienis, ilium, lumborum, & renum vitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophātus & dyſentericis veteribus. Philiftio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis vncias quatuor: Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opifthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, ſeriri à ſerpentibus negātur: aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſſis imponitur cū axungia. Folia contra cruditates māduntur. Orpheus amatorium in eſſe ſtaphylino dixit, fortaffis quoniam Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo conceptus, adiuuare aliqui prodiderūt. Ad reliqua & fatiua pollet. Efficacior tamen ſylueſtris, magiſque in petroſis nata. Semen fatiux quoq; contra ſcorpionum icus, ex vino aut poſca, ſalutare eſt. Radice eius circūſcalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operoſiſſima eſt. Indéque prouerbiū Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, eiufdémque effectus. Eſtur coctum crudumque ſtomachi magna vtilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Sifer erraticum fatiuo ſimile eſt & effectū: ſtomachum excitat, faſtidium abſtergit. Ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, vel ex garo, vrinam ciet, vt Opion credit, & Venerem. In eadem ſententia eſt & Diocles. Prætereà cordi conuenire conualeſcentium, aut poſt multas vomitiones perquam vtile. Heraclides contra argentum viuum dedit, & Veneri ſubinde offeſanti, agrifque ſe recolligentibus. Hiceſius ideo ſtomacho vtile videri dixit, quoniam nemo tres ſiferes edendo continuaret: eſſe tamen vtile conualeſcentibus ad vinum tranſ-

transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluum. Et quoniam plerisque similitudo nominum Græcorum confundit, contexamus & de fili: sed hoc est vulgaris notitiæ. Optimum Massiliense: lato enim grano & fuluo est. Secundum Æthiopicum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium. Radix iucundi odoris est. Semé eius esse & vultures dicuntur. Prodest homini ad tussim veterem, rupta, cõuulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, & iocinerum vitiis, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ parituræ. Illinitur & igni sacro. Multumque in summo cibo concoctionibus confert, vel folio vel semine. Quadrupedum quoque aluum

10 sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo cõmanducatū è sale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoque à ieiunis commanducata, dentes confirmat, si vt cruta est, terram non attingat: condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pel- lit: siccatæ autem in vmbra farina tussis, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur. Cæpæ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur, magis verò succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & hulecra oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus, virides ex aceto illitæ, aut siccatæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuerunt cum farina hordeacea, & genitalium hulceribus. Succo & cicatrices oculorum & albu-

20 gines, & argema inunxere: & serpentiū morsus, & omnia hulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dedere repete obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricere & psoras tussis capis. Coctas dysentericis vescendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentiū morsibus, ipsasque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordiis & concoctioni, inflationemque & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad colorem quoque validum profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri: stomacho vtilia esse, spiritus

30 agitatione: ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefacta; vermiculis non infestari, autor est.

De porro sectiuo, & capitato, & de allio.

CAP. VI.

PORRUM sectiuum profluua sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ misto, aut mentæ: Item ex abortu profluua, potu succo cum lacte mulierum. Tussis etiam veteri ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides: ita vocatur hulcus, quæ & syce, in angulo oculi perpetuo humore manans.

40 Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietates. Et alia hulcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormiturisve, in aurem duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibo prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, vulvas purgat. Estur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem stimulat: sitim sedat: ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quo-

50 que facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremque molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum gallæ

a ita vocatur hulcus aciem hebetans, & in angulo etc.

aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mistura dari iubet: vuluâsque contractas aperire putat: fecunditatem etiam foeminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle hulcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia fanat, datû in sorbitione ptisanæ vel crudum, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus fumatur: vel si purulenta excreentur. Sic & voci vel Veneri, somnóque multû cõfert. Capita his aqua mutata cocta, aluum sistunt, & fluxiones veteres. Cortex decoctus illitísque inficit canos. Allio magna vis, magnæ vtilitates cõtra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu vel cibo, vel illitu: priuatim cõtra hæmorrhoidas prodest, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra araneorum murium venenatum morsum valere mi-¹⁰ remur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: ite hyoscyamum: canum morsus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidẽ ictus potum cum restibus suis, efficacissimè ex oleo illinitur: attritísque corporum partibus, vel si in vesicas intumuerint. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorû cum oleo, capitis hulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctû, aliqui crudû id dedere. Diocles hydropicis cû centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat viride cû coriandro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargariza-²⁰ re prodest. Dentiû dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel si decocti aquâ colluantur, addaturq; ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino: phthiriasis & pruriges potum, tufum item cum aceto & nitro comescit: distillationes cum lacte coctum, vel tritum permistumve caseo molli: quo genere & rancitatem extenuat: Vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctû vtilius est crudo, elixumque tosto: sic & voci confert. ^a Tineas & reliqua animalia interaneorû pellit, in aceto mulso coctum. Tenesmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Conuulsis ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe ³⁰ tumores suspectos fanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina, etiam harûdines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, fanatque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Suggillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitalem morbû sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cû lacerpitij obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quanta libet fanat, fractæ incoctum fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatẽ restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cû coriandro viridi tritum, potumque è mero. Vitia eius sunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & galli-⁴⁰ naceis prodest mistum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

De lactuca syluatica siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satina.

CAP. VII.

Lactuca sponte nascentis primum est genus eius, quam caprinam vocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatû, mox in aceto pondere obolorû duum, adiecto aquæ vno cyato, hydropicis datur. Caule & foliis contusis, asperso sale, nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis mense, dentiû dolorem prohibet. Alterû est genus, quod Græci esopon vocant. Huius folia trita, & cû polenta illita, hulceribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium ⁵⁰ genus est in syluis nascens, isatin vocant. Huius folia trita cû polenta, vulneribus profunt

sunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod glastum vocant: simile erat lapathum syl-
 uestri foliis, nisi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescē-
 tia hulcera, quæ serpunt, sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum
 radice vel foliis prodest, vel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autem spō-
 te nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & foliis scabritia. Ex
 his rotūda folia & breuia habentem sunt qui hieraciam vocent: quoniam accipitres scal-
 pendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem, cum sensere, discutiant. Succus
 omnibus candidus, viribus quoq; papaueri similis: carpitur per messes inciso caule: con-
 ditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulie-
 10 rum. Arcet nubeculas, cicatrices adustionésque omnes, præcipuè caligines. Imponi-
 tur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca po-
 tus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta thyrifq;
 triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verum
 contra phalangia, commisto vino ex aceto. Aliis quoque venenis resistunt, exceptis
 quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item psimythio excepto. Im-
 ponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinæ difficultates
 succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini da-
 ri iubet. Quidam & è fatiuis colligunt succum minus efficacem. Peculiares earum vires
 partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, Venerémque inhibendi, æstum refrigerandi,
 20 stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non pauca restant: quoniam & inflatio-
 nes discutunt, ructusq; lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequa-
 quam faciunt. Nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem: in causa alter-
 utraque modus est. Sic & aluum copiosiores soluunt, modicæ sistunt. Lentitiam pitui-
 tæ digerunt, atque vt aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti vtilissimè
 adiuuantur: in eo vsu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctū aceti tem-
 perantes, si crassior pituita sit, scillite aut vino absinthite, si & tussis sentiat, hyssopi-
 te admisto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorū. Dantur
 & melancholicis candidæ copiosiores, & ad vesicæ vitia. Praxagoras & dysentericis de-
 dit. Ambustis quoq; profunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Hulce-
 30 ra etiam, quæ serpunt, coërcēt, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni sacro illi-
 nuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptio-
 nes papularum ex vino & polenta. In cholera quoq; coctas patinis dederūt: ad quod vti-
 lissimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundūt. Deferuefacti hi caules &
 stomacho vtilissimi tradūtur, sicut somno fatiua maximè lactuca, & amara lactensq; quæ
 meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimū ef-
 fe præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Oculorum quoq; vitiis, quæ frigore in
 iis facta sunt. Miras & alias inuenio laudes: Thoracis etiā vitiis prodesse, non secus quàm
 abrotonum, cum melle Attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semen fatiuarū cōtra scor-
 piones, dari. Semine trito ex vino potu & libidinum imaginationes in somno compesci.
 40 Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo
 officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus beta, & intubis, & cichorio, & seri, genera duo.

CAP. VIII.

NEc beta sine remedio est vtraque. Siue candidæ, siue nigræ, radix recens, & made-
 facta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida be-
 ta cocta, & cum allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ,
 porriginem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis do-
 lores veteres & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam. Medetur
 dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoq; dētium sedat illitus succus. Et con-
 50 tra serpentium ictus valet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa verò decocta, per-
 nionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: aluminis pauco admisto,

ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra hulcera quæ serpunt, illinitur: & alopeciiis cruda, & hulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut ventrem molliat. Validius cocto fluxiones stomachi sistit & ventris. Est & beta sylvestris, quam limonion vocant, alij neuroides, multum minoribus tenuioribusque ac densioribus foliis, vndecim sæpe caulium. Huius folia ambustis vtilia, guttantia alstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice coctæ maculas vestium elui dicunt, item membranarum. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus, iocinoribus & vesicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam 10 ambugiam appellauere. In Ægypto cichorium vocant, quod sylvestre sit. Satiuum autem ferin, quod est minus & venosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti ventrem soluit. Iocinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, urinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeo prodest, ut mortuos partus trahat. Adiciunt Magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint, facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui chreston appellant, alij pancration. Et sylvestre genus, alij hedypnoida vocant, latioris folij. Stomachum dissolutum alstringit cocta: crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & conuulsa utroque ge- 20 nere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactucæ simillima, duorum generum est: sylvestris melior. Nigra ista, & æstiuæ. Deterior hyberna, & candidior. Vtraque tamen stomacho vtilissima, præcipue quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ, discutuntque & alios, quam stomachi. Cum polenta sylvestrium radices stomachi causa sorbentur: & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtilis, & sanguinem reicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totum damnauit ferin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine.

30

CAP. IX.

BRASSICÆ laudes longum est exequi, cum & Chrysippus medicus priuatim volumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Diocles: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiam vel eò diligentius persequi par est, ut noscatur qua medicina vsus sit annis d. c. Ro. populus. In tres species diuisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quam, a felinada vocauerunt, à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauerunt, nullius in medicina momenti. Tertia est proprie appellata crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibusque, vel stomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radice sumptam acetabulis duobus matutinò: tantamque esse vim, ut qui terat hæc, validiorem fieri se sentiat. Ergo vel cum his tritam, sorbendam, vel ex hoc intinctu fumendam. Podagræ autem, morbisque articulariis illini cum rutæ, coriandri, & falis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulósque mirè iuuari. Si foueantur vulnera & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foveri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas eluxatas & tumores euocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, vigiliæque tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum deco- 50 quatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam.

Inter

a felinoidea, siue felinoides, ex Cato ne cap. 157. de Re rust. b lieni, stomacho, præcordiis,

+ videtur
sorbendam
leuem.

Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum pota. Quin & vrinam eius qui brassicam
 esitauerit, asseruari, calefactamque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad expri-
 mendam sententiam: Pueros pusillos si laues ea vrina, nūquam debiles fieri. Auribus quo-
 que ex vino succum brassicę tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium
 prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine huncere. Gręcorum quoq; opinio-
 nes iam & Catonis causa poni conuenit, in iis duntaxat, quę ille prætermiserit. Biles de-
 trahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eademque bis coctam filtrere. Vino
 aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: postea sumpta
 crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum verò
 10 crudę vel angulis tantum tactis cum Attico melle, plurimum. Facillimè concoqui, cibó-
que eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho neruisque,
 ideo & paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Hippocrates cę-
 liacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon & renum causas, lactis quo-
 que vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fęminis. Crudus qui-
 dem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduersus fungo-
 rum venena semen aut succum bibendum censet. Philistiō opisthotonicis succum ex la-
 ctę caprino cum sale & melle. Inuenio & a podagra liberatos edendo eam, decoctęque
 ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneti-
 cis in vino albo per dies xl. Ictericis, necnon & phreneticis radice crudę succum gar-
 20 garizandum bibendumque demonstrat. Contra verò singultus cum coriandro & ane-
 tho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item
 serpentium ictibus, & sordidis huleribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea
 farina: succum ex aceto, vel cum fęno Gręco. Sic aliqui & articulis, podagrisque impo-
 nunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repētinas ca-
 ligines: has & si manditur ex aceto. Suggillata verò & alios liuores purailita. Lepras, &
 pforas cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus te-
 stium & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficacius eandem cum faba tri-
 ta. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutę femi-
 ne: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exi-
 nanit. Ex omnibus brassicę generibus suauissima est cyma, et si inutilis habetur, difficilis
 30 in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctę
 ad tot vsus laudatam fętere humi effusam. Stirpium brassicę aridorum cinis, inter cau-
 stica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe peruetusto. At cum lasere & aceto
 in vicem psilothi euulsis illitus pilis: nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferue-
 factus, vel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsūque ex alto. Nulla ergo sunt
crimina brassicę ? imò verò apud eosdem animę grauitatem facere, dentibus & gingiuis
 nocere: & in Ægypto propter amaritudinem nō estur. Syluestris, siue erraticę immen-
 so plus effectus laudat Cato, adeò vt aridę quoque farinam in olfactorio collectam, vel
 odore tantum naribus raptò, vitia earum graueolentiāmque sanare affirmet. Hanc alij
 40 petręam vocant, inimicissimam vino, quam præcipuè vitis fugiat: aut si non possit fu-
 gere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, læuia, plantis oleris similior, cãdidior fa-
 tiua & hirsutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoq; ac vulneribus recen-
 tibus, cum melle, ita ne soluantur ante diem septimum: strumis, fistulis, in aqua contri-
 tam, Chrysippus autor est. Et alij verò compefcere mala corporis quę serpent: nomas
 vocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & ton-
 fillas manducatam & coctam succo gargarizato cum melle tollere. Item pforas & lepras
 veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus fa-
 tis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius, si cum lasere & aceto acri. Ne-
 cari quoque canes ea, si detur ex carne. Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes,
 50 fungorūque venena, tauri sanguinem. Folia coctā spleneticis in cibo data, & cruda illi-
 ta cum sulphure & nitro profunt. Item mammaram duritię. Radicum cinis vix in fau-

cibus tumentis tactu medetur: & parotidas cum melle illitus reprimat: serpentium morsus sanat. Virium brassicæ vnum & magnum argumentum addemus & mirabile. Cru-
stæ si occupent intus vasa omnia in quibus aquæ feruent, in tantum, vt non sit eas auel-
lere, si brassica in iis decoquatur abscedunt. Inter syluestres brassicas & lapsana est, pe-
dalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in ci-
bo. Aluum leniter emollit. Marina brassica vehementissimè ex omnibus aluum ciet.
Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, stomacho inimicissima. Scillarum in
medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Quæ candidissima fuerit, vtilissima
erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo est, confectum suspenditur li-
no modicis interuallis. Postea arida frustra in cadum aceti quam asperrimi pendentia ¹⁰
immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus xlvij.
Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Post
eum numerum dierum tollitur vas, scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clari-
orem oculorû aciem facit. Salutare est stomachi laterumque doloribus, parum sum-
ptum binis diebus. Sed tanta vis est, vt auidius haustum extinctæ animæ momêto ali-
quo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, vel per se commanducata. Ti-
neas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguae quoque recens
subiecta præstat, ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla, quæ
coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis.
Et cruda ficcatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus im- ²⁰
ponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vfus
sic coctæ ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ.
Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant hunc, quibus innatet cibus. Ad tor-
mina, regios morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas, quadri-
nis diebus soluta. Furfures capitis, & hulcera manantia illita ^a ex eo cocta. Coquitur
& in melle cibi gratia, maxime vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas
pedum sanat in oleo cocta, & mista resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle im-
ponitur. Pythagoras scillam in limine quoque ianue suspensam malorum medicamen-
torum introitum pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie
medentur. Per se verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrgini: cum melle ³⁰
canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit il-
litos cum melle. Alii si è naribus fluat, coriandrum & farinam adiiciunt. Theodorus
& lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et
bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Equè vitia quæ sunt in facie,
eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cum
vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè profunt per se, aut (vt Damion) ex
mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In
articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordio-
rum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cælesti temperato dantur. Ad conuulsa
intus, cû silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorè tusi illinuntur. Neruis vtilis: Ideo ⁴⁰
& paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissimè sanant cum melle
& sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortensij partum cum sapa aut passo
sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis deuoratis sedant. Et
fatiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra ser-
pentium ictus. Semen antiqui bibendum infanientibus dabât. Flos bulborum tritus cru-
rum maculas varietatésque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat.
Elixo assis minus vtilis esse adiicit, & difficile concoqui ex vi vniuscuiusque naturæ.
Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulne-
ribus mirè vtilis, duntaxat recentibus. Bulbus, quem vomitorium vocât ab effectu, folia
habet nigra, cæteris longiora.

^a ex oleo
cocta.

De asparagi & corruda, & Libyco, & orminio.

CAP. X.

Vtilissimus stomacho cibus asparagi, vt traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi colique discutiunt, iudem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spine doloribus intestinorumque vitis profunt, vino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam cient vtilissimè, præterquam quod vesicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Syluestrem asparagum aliqui corrudam, aliqui Libycum vocant, Attici orminium. Huius ad supra dicta omnia efficacior vis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semen valet cum anetho, ternis vtrunque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per vrinam reddatur, semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quin diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamuis vrinam moueat, docet: Item Veneri: Vesicæ quoque, nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In vino decoctæ radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi.

20 *De apio, & apiastro, & heleoselino, & oreoselino.*

CAP. XI.

Apio gratia vulgò est. Nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisque membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane, vel polenta impositum, mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum varietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit crispioribus foliis & duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysius nigriorem, breuioris radicis, vermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, visus quoque claritati inimicū. Caule fœminæ vermiculos gigni. Ideoq; eos qui ederint sterilem, mares fœminasque. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri qui vbera hauriunt. Innocentior tamen esse marem. Eaque causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammaram duritiam impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueatur semine decocto, suggillata reddit color. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumque renibus medetur. In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo. Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. Sed in confessa damnatione est venenatum in Sardinia. Contenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia. Olusatrum quod Hippofelinum vocat, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. Succus eius argentes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui Oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, vrinæ & menstruis efficac. Heleoselino vis priuata contra araneos. Sed & oreoselino fœminæ purgantur è vino.

De petroselino & ocimo.

CAP. XII.

50 **A**Lio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubij succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buselinon, differens breuitate caulis à fatiuo & radi-

cis colore ruffo, eiusdem effectus. Præualere contra serpentes potu & linitu. Ocimum quoque Chrysippus graui ter increpuit, inutile stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniam facere & lethargos & iocinoris vitia: ideoque capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum censet. Addūt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in sole positum, vermes afferre. Afri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit: nam id esse capras. Nec cuiquam mentem motam: & scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino, ad-¹⁰ dito aceto exiguo. Vfu quoque compertum deficiētibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex vino. Stomacho quoq; vtile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositū, vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & colicis Plistonius. Aliqui & in tenasmo & sanguinem excreantibus in vino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitque lactis prouentum. Auribus vtilissimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamēta mouet, & distillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verru-²⁰ cas misto atramēto sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque admisuræ tempore ingeritur.

De syluestri ocimo, & eruca, & nasturtio, & ruta.

CAP. XIII.

Syluestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomiticque vuluæ, contraque bestiarum morsus radix in vino est efficacissima. Erucæ semen scorpionū venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arceat. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituri potum ex vino, duritiam quandam contra sensum inducere. In condiendis obsoniis tanta est suauitas, vt Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita eruca si foueantur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Nam de Venere stimulanda diximus: tria folia syluestris erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua malsa si bibantur. E contrario nasturtium Venerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Aluum purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lomento strumis illitum opertumque brassica præclare medetur. Alterum est nigrius, quod capitis vitia purgat. Visum compurgat. Commotas mētes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni fumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit, efficacius addito mentastro. Prodest & contra suspiria & tussim cum origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extra-⁴⁰ hitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum albū. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sextius adiicit, vltum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso aures succo. Porriginem & hulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos cōcoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas hulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est. Optimum autem Babylonium. Syluestri verò ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora fatiuæ folia, rami fruticosiores. Syluestris⁵⁰ horrida ad effectum est, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusa ea & aspersa modicè,

dicè aqua, & in pyxide Cypria asseruatur. Hic copiosior datus veneni noxiam obtinet, in Macedonia maximè iuxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicutæ succo extinguitur: adeò etiam venenorum venena sunt, quando cicutæ succus prodest manibus colligentium rutam. Cæterò inter prima miscetur antidotis, præcipuèque Galatica. Quæcunque autem ruta & per se pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino sumptis. Contra aconitum maximè & viscum. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentium ictus, utpote cum mustelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se muniant. Valent & contra scorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronum, vesparum aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canisve rabiosi morsus: acetabuli mensura succus è vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis. Serpentesque, si vratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamè est sylvestris radix cum vino sumpta. Eandem adiiciunt efficaciorè esse sub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceisque coloris foliis à fœmina discreuit: eam latioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putauit falsò, quoniam scalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio satiuæ atque sylvestris propter visum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sit cephalæa, cum farina hordeacea, & aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vulvas aperit, corrigitque conuersas illita in melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque & lumborum, tusses, suspiria: pulmonum, iocinerum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditave prodest. Item torminibus in hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorè, & narium indita, sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, vt diximus, modo. E sylvestri verò contra tarditatem & sonitum cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto trita instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est: aliosisque crudam in cibo. Vrinam quoque vel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, secundasque, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas excreationes sicca drachmas duas, sulphuris vnam & dimidiam sumi censent: Et cõtra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres vncias. Olei libra, vini que sextario illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet (vt Hippocrati videtur) mirum est quosdam dare velut inhibentem potui contra incontinentiam vrinæ. Pforas & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium vnâ illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cù cera. Testium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in visceribus his effectu, vt sylvestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cum feruen-

tem rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita vncia aloës, perunctis sudorem reprimere. Itémque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuiio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus fatis quadrupedum quoque morbis in maximo vsu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunque in simili morborum genere, vt in homine temperato.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino.

CAP. XIII.

Mentastrum syluestris menta est, differens specie foliorum quasi figura ocimi, pulegij colore. Propter quod quidam syluestre pulegium vocant. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiusdam experimento propter pudorem facie illita compertum est. Eadem illinuntur bibunturque aduersus scolopendras, & serpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Aduersus scorpionum ictus cum sale, oleo & aceto. Item aduersus scolopendrasius decocti. Aduersusque omnia venena seruantur folia arida, ad farinæ modum. Substratum vel accensum fugat scorpiones. Potum fœminas purgat à partu: sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficacissimum: Item lumbis, podagris impositum. Succus auribus verminosis instillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Sônia Veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole. ²⁰ Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatē in cibus, ideo embammatum misturæ familiaris. Ipsa acescere aut coire denseréque lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Datur in aqua aut mulso: eadem vi resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Æquè maribus ac fœminis sistit sanguinem: & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinerū vitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Hulcera in capite infantium mirè sanat. Arterias humidas siccat, siccas astringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ ³⁰ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se vitis que pulmonis. Singultus & vomitiones sistit cum succo granati, vt Democritus monstrat. Recentis succus narium vitia spiritu subductus emendat. Ipsa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: & si mammæ tendatur. Illinitur & téporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: item sedis vitis. Intertrigines quoque, vel si teneatur tantum, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi, per dies ix. Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehensam & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersam in potionem, ventris animalia expellere. Magna societas cum ⁴⁰ hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum surculis suis in ampullas vitreas aceti vtriusque deiectis. Qua de causa dignior è pulegio corona vertigini, quam è rosis, cubiculis nostris pronuntiata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusque iniuriam, & ab siti traditur: neque æstare eos, qui duos è pulegio surculos impositos auribus in Sole habeat. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Est autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem, Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & vomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum vitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex vino: & si ammineum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ⁵⁰ dat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas corrigat. Defunctos partus eiicit. Semen obmute-

obmutescantibus olfactu admouetur. Comitibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquę infalubres bibendę sint, tritum aspergitur. Salsitudines corporis, si cum vino tradatur, minuit. Neruorum causa & in contractione cum sale & aceto & melle confricatur opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum: ad scorpionũ in vino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessione olfactandum dari, aut stragulis subiici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit. Syluestri ad eadem vis efficacior est, quod simile est origano, minoribus foliis, quàm fatium: & à quibusdam dictamnus vocatur. Gustatum à pecore caprisque, balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon vocauerunt. Natura tam feruens est, vt illitas partes exulceret. In tussi ex perfractione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem conuulsis & torminibus. Podagris mirè prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur: pulmonum vitia excreabilia facit. Ad lienem cum sale vtile est, & vesicæ, & suspiriis, & inflationibus, decoctum succo æqualiter: & vuluas corrigit: & contra scolopendram terrestrem vel marinam, item scorpiones: priuatimque valet contra hominis morsum. Radix contra incrementa hulcera recens potentissima. Arida verò cicatricibus decorem affert. Item pulegio est nepetæque societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutiunt frigora, mulierumque menstruis profunt. Et æstate sedant calores. Nepeta quoque vires contra serpentes habet. Fumum ex ea nidoremque fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris vtile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluum sanguinis sistit. Item radix, quæ cum myrti semine in passo tepido gargarizata anginis medetur. Cuminum syluestre est prætenue, quaternis aut quinis foliis, veluti feratis. Sed & satiuo magnus vsus, in stomachi præcipuè remediis. Discutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane sumptum, vel potum ex aqua vinoque: tormina quoque & intestinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magistros dicendi adfectatores similitudinem coloris studiis contracti imitatos: & paulò antè Iulium Vindicem adfectorem illum à Nerone libertatis, captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, vel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in vêtre satis est. Morbo regio in vino albo à balineis datur.

De cumino Aethiopico, quod urinam stringit, & de cappari, & deligustico siue panace, & cumilabubula.

CAP. XV.

AEthiopicum maximè in posca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Satiuum datur ad iocineris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. Iis verò, quos acriore vi vrina mordeat, in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino: præterque impositis vellere foliis: testiu tumoribus, tostum, tritumque cum melle, aut cū rosaceo & cera. Syluestre ad omnia eadē efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopēdras. Sistit & vomitionē nauſeasque ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter eolum quoque bibitur, illiniturque, vel penicillis feruens adprimitur fasciis. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum feuo vitulino, vel melle. Suggillatis illinitur cū melle, & vua passa, & aceto. Létigini nigræ ex aceto. Est cumino simillimū, quod Græci vocāt ammi. Quidā verò Aethiopicum cuminū id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet, quia efficacius in Ægypto iudicauit. Plerique alterius naturæ in totum putāt, quoniā fit exilius & candidius. Similis autē & huic vsus. Nanque & panibus Alexandrinis subditur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinā & mēstrua ciet. Suggillata &

oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatimque cerastarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa aut resina, vulvas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. De capparî fatis diximus inter peregrinos frutices. Non vtendum transmarino: innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralyfi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, si trita in Sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balnearum vsu. Feruntque xxxv. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyfi. Dētium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium 10 dolori decoctum oleo. Hulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutiles esse inter autores conuenit. Ligusticum (aliqui panacem vocant) stomacho inutile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, vt diximus, falso.

Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiuâ & montana. CAP. XVI.

Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semē pulegij habet, vtile ad vulnera commanducatum impositumque, vt quinto post die 20 soluatur. Et contra serpentes in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. Item testudines cū serpentibus pugnaturæ hac se muniunt: quidamq; in hunc vsu panacem vocât. Sedat & tumores, & virilium mala sicca, vel foliis tritis, in omni vsu mirè cōgruens ex vino. Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque emendat & iocinerum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in forbitionem temperata. Præcipuè verò serpentium morsus. Tertium genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius vehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus fo- 30 liis ex oleo peruncto homine, fugari serpentes. Econtrario quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis ac ramis, & aculeatis, trita mellis odoré habet, digitis tractu eius cohærescentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur vtraque contra serpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant. Satiua quoque suos vsus habet. Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, serpillio similis, efficax contra serpentes. Vrinam mouet: purgat & à partu mulieres. Concoctionem mirè adiuuat, & ad cibos auiditatem. Vtraque vel in cruditate ieiunis in potione asperfa. Luxatis quoque utilis. Contra vesparum & similes ictus, ex farina hordeacea & posca, vtilissima. Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti prasio, & tragorigano, & heraclio, & lepido, & de gith, siue melanthio, & aniso. 40

CAP. XVII.

Piperitis, quam & filiquastrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Castor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Origanium quod in sapore cunilæ æmulatur, vt diximus, plura genera in medicina habet: onitin vel prasion appellant, non dissimile hyssopo. Priuatim eius vsus contra rosiones stomachi in tepida aqua, & cruditates: contra arancas scorpionésque in vino albo: luxata & incussa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganium similius est serpillio syluestri. Vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum potum viperæque ictum efficacissimum, 50 stomachoque acida ructanti & præcordiis. Tussientibus quoque cum melle datur, & pleu-

pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium quoque tria genera habet, nigrius latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollius, fampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocare malunt. Tertium est inter hæc medium, minus quam cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucundè olet. Proximum Smyrnæum. Deinde Heracleoticum, ad potum vtilius, quod onitin vocant. Communis autem vsus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, potu vrinam ciere, ruptis, conuulsis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras in descensione balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte. Tonsillis quoque & vis medetur, & capitis h ulceribus. Venena opij & gypsi extinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Suggillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur: ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale, sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice fanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tufum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat ex hulcerando, vt tamen cera & rosaceo facillè sanetur. Sic & lepras & psoras tollit semper facillè, & cicatricum hulcera. Tradunt in dolore dentium ad alligatum brachio quâ doleat, compescere dolorem. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij melaspermon vocant. Optimum, quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoque serpentes fugari. Bibitur drachma vna contra araneos. Distillationem narium discutit tufum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Hulcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito nitro potum. Duritias tumoresque veteres & supurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus eius, vt hyoscyami. Similitérque largior venenum est, quod miremur: cum semen gratissimè panes etiam condat. Oculos quoque purgat: vrinam & menses ciet. Quinimo linteolo alligatis tantum granis xxx. secundas trahi reperio. Aiunt & clavis in pedibus mederi tritum in vrina: culices suffitu necare: item muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, siue crudum, siue decoctum. Item viride aridumve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipsum oris halitum iucundiores facit, fetoremque tollit manducatum matutinis cum smyrnio, & melle exiguo, mox vino colutum. Vultum iuniorem præstat. Insomnia leuat suspensum in puluino, vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia delicia fecere, ex quo labor desit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id vocauerunt. Laudatissimum est Creticum, proximum Ægyptium. Hoc ligustici vicem præstat in condimentis. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorum è vino radicem eius tufam imponit Iollas: Ipsum cum croco pari modo & vino, & perse tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendisque si qua in oculos incidierint. Narium quoque carcinodes consumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tussim. Facillimè verò anisi drachmæ tres, papaueris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est

ad ructus, ideo inflationibus stomachi, & intestinorū torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumque inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potum somnū cōcitāt: calculos pellit: vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorū vitiis, neruis quoque, quibus succinctum est corpus, vtilissimū. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant, ideo dysentericis & in tenesmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborū dolores succo vsus est. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta è vino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio: item vuluarum dolori: deditq; 10 bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt vel recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium aut contractiones sentiētibus. Pythagoras quidem negat corripī vitio comitali in manu habentes. Ideoque quamplurimum domi ferendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et statim à partu dandum potui polenta aspersa. Sofimenes contra omnes duritias ex aceto vsus est eo: & contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius potō, lassitudinis auxilium viatoribus spondit. Heraclides ad inflationes stomachi semē tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit feminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam sua- 20 dent. Strangulationes vuluæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternūm digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis feminis anisi & fœniculi vsus est, in aceto & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum venenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile est, præterquam inflato.

De anetho, sacopenio, & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio.

30

CAP. XVIII.

Anethum quoque ructus mouet, & tormina sedat. Aluum fistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens, olfactum. Sumptum ex aqua, sedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur. Illud enim Hammoniæ lacrymæ simile, sagapenon vocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus, conuulsis, tussibus vetustis excreationibūsq; præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu vuluæ. Cæteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta. Papaueris satiui diximus genera: & spon- 40 te nascentis alia promissimus. Sed satiui albi calyx ipse teritur, & è vino bibitur somni causa. Semen elephantiasis medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso, vt Diagoras suadet, cum turgescit: vt Iollas, cum deflorescit hora diei sereni, hoc est, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque, lana excipitur: aut si exiguus est, vngue pollicis, vt lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris verò largus densatur, & in pastillos tritus in vmbra siccat, non vi soporifera modò, verum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion vocant. Sic scimus interemptum Licinij Cecinnæ Prætorij viri patrem in Hispania Bauili, cum valetudo impatibilis odium vitæ fecisset: item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. 50 Diagoras & Erasistratus in totum damnauere, vt mortiferum, infundi vetâtes. Præterea quoniam

quoniam visui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniã adu-
 raretur Alexandria. Sed postea vsus eius non improbatu est medicamento nobili, quod
 diacodion vocãt. Semine quoque eius trito in pastillos, è lacte vtuntur ad somnum: item
 ad capitis dolores cum rosaceo. Cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illini-
 tur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex
 aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi: multoque magis quas vocant lexipyre-
 tas, quãque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Satiuum omne
 magis rotundat capita. At syluestri longum ac pusillum, & ad omnes effectus valentius.
 Decoquitur & bibitur contra vigilias, eadẽque aqua fouent ora. Optimum in siccis,
 10 & vbi raro pluit. Cũ capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium vocatur, mul-
 tum opio ignauior. Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non
 est, mox in lucernis, vt pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat: quã in fucato
 non eueniunt. Accenditur quoque difficilius, & crebro extinguitur. Est synceri expe-
 rimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in pustulas coit. Sed maximè mirum,
 æstiuo Sole deprehendi. Syncerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile
 fiat. Mnesicles optimè seruari putat hyoscyami semine adiecto: alij in faba.

*De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio, & heraclio siue aphro, & de
 diacodio, & tithymalo.* CAP. XIX.

10 **I**Nter fatiua & syluestria medium genus, quoniã in aruis, sed sponte nasceretur, rhœam
 vocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt.
 Aluum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & somnum fa-
 ciunt. Syluestrium vnum genus, ceratitin vocãt, nigrum, cubitali altitudine, radice cras-
 sa & corticosa, calyculo inflexo, vt cornicula. Folia minora & tenuiora, quã cæteris
 syluestribus. Semen exile, tempestiuum est messibus: aluum purgat dimidio acetabulo in
 mulso. Folia trita cum oleo, argema iumentorum sanant. Radix acetabuli mensura co-
 30 cta in duobus sextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & iocineris. Carbunculis
 medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion vocant, alij paralion. Nascitur
 enim in afflatu maris, aut nitroso loco. Alterum è syluestribus genus heraclion vocatur,
 ab aliis aphron, foliis (si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, radice in
 40 summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. Tunditur in
 pila comitialibus morbis, acetabuli mensura in vino albo. vomitiones enim facit. Medi-
 camento, quod diacodion & arteriace vocatur, vtilissimum. Fit autem huius papaueris
 aut cuiuscunque syluestris capitibus CXX. in aquæ cælestis sextariis tribus biduo mace-
 ratis, in eadẽque discoctis: deinde saccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias
 partes vapore tenui. Addidere postea drachmas fenas croci, hypocisthidis, thuris, aca-
 ciã, & passi Cretici sextarium. Hæc ostentatione, simplex quidem & antiqua illa salubri-
 tas papauere & melle constat. Tertium genus est tithymalon, mecona vocant, alij para-
 lion, folio læui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur vna florente. Siccatur in vm-
 bra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunque autem pa-
 50 paueris caput viride, vel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino me-
 raculo si protinus detur, scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt,
 si capita eius vel folia terantur.

De portulaca siue peplio, coriandro & atriplici. CAP. XX.

ESt & portulaca quam peplion vocant, non multum fatiua efficacior. Cuius memo-
 rabiles vsus traduntur. Sagittarum venena, & serpentium hæmorrhoidum & preste-
 rum restingui, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Item hyoscyami, pota è pas-
 so expresso succo. Cũ ipsa non est, semen eius simili effectũ prodest. Resistit & aqua-
 rum vitijs, capitis dolori, hulceribusque in vino tusa & imposita. Reliqua hulcera com-
 manducata cum melle sanant. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicõque proci-
 50 duo. In epiphoris verò omnium, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis,
 è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis

cum polenta & sale; & aceto. Hulcera oris, tumorémque gingiuarum commanducata cruda sedat: item dentium dolores. Tonsillarum hulcera, succus decoctæ. Quidam adicere paulum muræ. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocémque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini femine pari mensura sedat. Mammarum vitia, cum melle & Cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, femine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteria & vomitis estur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenebris autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac vesicas. 10 Ventris animalia pellit. Ad vulnere dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Nervorum duritias emollit. Metrodorus, qui *ἑπίτομον τῶν βίζοτος μένων* scripsit, purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. Prætorij viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatientes vuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquã in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. Præcipuum tamé esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus vnum, quod amphibenas vocat, potum impositumque. Sanat & alia vulnera. Epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesque, cum melle aut vua passa. Panos verò ex aceto tritum. Seminis grana 20 tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem: vel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum ceruicalibus subiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Hulcera quoque, quæ serpunt, sanat cum melle, vel vua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in cholericis cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali Punici succo & oleo semé potum. Xenocrates tradit rem, si vera est: menstrua cõtineri vno die, si vnum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumperint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate feruari putat. Atriplex & syluestre est, accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosque regio & pallorem, coqueretur difficillimè: ac 30 ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam, nisi languidum, culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroque: similiter podagras. Ungues scabros detrahare dicitur sine hulcere. Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfrient, aluum moueant, cocto vel per se, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad suprã dicta vtuntur.

De malua, malope, & althæa, & lapatho, & oxylapatho, & hydro-lapatho, & hippolapatho, & bulapatho.

C A P. X X I.

E Contrario in magnis laudibus malua est vtraque, & fatiua & syluestris. Duo generarum amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci malopen vocant in fatiuis. Alteram ab emolliendo ventre, dictã putant malachen. E syluestribus, cui grande folium & radices albæ, althæa vocatur, ab excellentia effectus à quibusdam aristalthæa. Omne folium, in quo ferantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum, similiúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, vel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum 50 scorpionibus torporem affert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ

crudæ cum nitro, potæ verò decoctæ cum radice sua, leporis marini venena restringūt:
 & vt quidam dicunt, si vomatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maximè, si quo-
 tidie quis succi ex qualibet earum forbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cari-
 turum. Hulcera manantia in capite sanant in vrina putrefactæ, lichenas & hulcera oris
 cum melle. Radix decoctæ, furfures capitis & dentium mobilitates. Eius, quæ vnum cau-
 lem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas
 & parotidas panósque, addita hominis saliuæ, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro
 potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammaram vitii occurrit, adalligata in lana
 nigra. Tussim in lacte coctæ, & sorbitionis modo sumpta, quin diebus emēdat. Stoma-
 cho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris.
 10 aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis.
 Vtique constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu reuocan-
 dum, ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino de-
 coctæ hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium.
 Adeoque eæ Veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali, fœminarum aui-
 ditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Te-
 nesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Item sedis vitii, vel si foueantur. Melancholi-
 cis quoq; succus datur cyathis ternis tepidus, & infanientibus quaternis. Decoctæ comi-
 tialibus hemina succi. His & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opisthotonico
 20 laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis, decoctæ in oleum folia im-
 ponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, &
 vesicæ, & intestinorum rostonibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus
 decoctæ pori meatus suaues facit. Althææ in omnibus supra dictis efficacior radix: præ-
 cipuè conuulsis ruptisque. Coctæ in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & paro-
 tidas, & mammaram inflammationes, & panos in vino folia decoctæ & illita tollunt. Ea-
 dem arida in lacte decoctæ, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocra-
 tes vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radice decoctæ succum bibendum de-
 dit: & ipsam vulneribus cum melle & resina, item contusis, luxatis, tumētibus, & muscu-
 lis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendum dedit. Mi-
 rum, aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem, quo
 30 recentior. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem & syluestre, quod alij oxa-
 lidem appellant, fatiuo proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: no-
 stri verò rumicem, alij lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum.
 Est & alterum genus, ferè oxylapathon vocant, fatiuo item similius, & acutiora habet
 folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in
 aqua natum. Est & aliud hippolapathon, maius fatiuo, candidiusque ac spissius. Sylue-
 stria scorpionum iētibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decoctæ
 si coletur, succus dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen stomachi
 inextricabilia vitia sanat. Hippolapathi radices priuatim vngues scabros detrahunt.
 40 Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi semen lotum
 in aqua cælesti, sanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præ-
 stantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. in vsu aceto
 diluunt. Sed fatium in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice meliceridas &
 lepras curant. In vino verò decoctæ, strumas & parotidas & calculos: Poto vino & lie-
 nes, coeliacos æquè & dysentericos, & tenesmos. Ad eadēque omnia efficacius ius la-
 pathi: & ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum discutit: Item pruritus cor-
 poris, in folia balnearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & com-
 manducata radix dentes. Eadem decoctæ cum vino, sistit aluum: folia soluunt. Adiecit
 Solon (ne quid omittamus) bulapathon, radice tantum altitudine differens, & erga dy-
 50 sentericos effectū, potum ex vino.

De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sisymbrio, siue
thymbræo, & de lini semine, & blico.

CAP. XXII.

Sinapi, cuius in satiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublimè vis feratur, iudicauit, quoniam nō aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec lique scat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vnam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibo sumptū: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus, atque sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tusum ternis partibus comitali morbo. Et vuluarum conuersione suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos. Adicitur tordilion. Est autem id semen ex fefeli. Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunq; corporis ex alto vitia extrahenda sunt, illitum caustica vi emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: vel si vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pforas, lepras, phthirias, lithanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusque tribus modis exprimitur in fictili, calefcitque in eo in Sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix, cum immaduere musto, conteruntur, manusque plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusque omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus fuggillatisque cum melle & adipe anserine, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq; quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effectusque eosdem habere traditur adarca, inter syluas tacta in cortice calamorum sub ipsa coma nascens. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci prasion vocant, alij linostrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quàm vt indicandum sit. Huius folia semenque contrita profunt contra serpentes, pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Et iis qui sanguinem reiecerint, eximie utile, scopis eius cum panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui viridis semen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil comparant in eadem causa marrubij & fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisq; ad sextarios duos, cum addito mellis sextario, rursus decocto ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeat in aquæ cyatho. Et virilium vitii tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, spasticis neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas & pterygia. Succus verò auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle prodest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ vesicæ, & renum vitii. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare. Castor marrubij duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane succum addit is, ipsumque ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum, vomicas rumpere, purgare, perfanare promittens: illitis etiam vulneribus à cane factis tuso cum axungia veteri. Serpyllum à serpendo putant dictum. Quod in syluestri euenit, in petris maximè. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increfcit. Pinguius voluntarium, & candidioribus foliis ramisque aduersus serpentes efficax, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas,

ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis foliisque. Fugat & odore omnes, si vratur. Et contra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & vrinæ difficultatem, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum desideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Sifymbrium syluestre à quibusdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis nascitur, simile nasturtio est. Vtrunque efficax aduersus aculeata animalia, vt crabrones & similia. Quod in sicco ortum odoratū est, & inferitur coronis angustiore folio. Sedant vtraque
 10 capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: alij per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebusque detractū. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet vrinā cum vino potum, syluestre & calculos. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cum aliis quidem in vsu est: & per se mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera: stomachi solutiones inspersum polentæ modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur, vt aluum sistat. Cœliacis, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores estur cum vua passa. Ad phthisin vtilissimè è semine fiunt ecligmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicū duritias, cerebri membranas mitigat farina feminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice verò cucumeris syluestris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere hulus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle. Emendat vngues scabros cum pari modo nasturtij: & testium vitia & ramices cum resina & murra, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco sextariis vtriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciofa vitia, clystere in oleo & melle. Blitū iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile
 20 est. Ventrem adeò turbat, vt choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse & clauis pedum illini: item lienibus & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu, & feniculo, & hippomarathro vel myrsineo, & cannabi, & de ferula, & carduis.

CAP. XXIII.

Meu in Italia non nisi à medicis feritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aniso simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Minus ruffum, quàm illud alterum. Ciet vrinam in aqua potum, radice trita vel decocta. Inflationes stomachi mirè discutit. Item tormina & vesicæ vitia: vuluarumq; articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu, vt diximus, senectam exuendo, oculorumque aciem succo eius reficiendo. Vnde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hic caule turgescente. In Sole siccat, iungiturque ex melle. Vbique hoc est. Laudatissimus in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus, prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alij hippomarathron, alij myrsineum vocant, foliis maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, & longo & angusto folio, semine coriādri. Medicinæ in satiuo, ad scorpionum ictus & serpentium, semine in
 40 vino potu. Succus & auribus instillatur, vermiculosque in his necat. Ipsum condimentis propè omnibus inferitur: oxyporis etiam aptissimè. Quin & panis crustis subditur. Se-

men stomachum dissolutum astringit, vel in febribus sumptum. Nauseam ex aqua tritum fedat. Pulmonibus & iocineribus laudatissimum. Ventrem sistit, cum modicè sumitur, urinam exciet, & tormina mitigat decoctum, lactisque defectu potum mamas replet. Radix cum ptisana sumpta renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: Item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum vino cocta, siue cōtrita in oleo illitum. Multi tumoribus & fuggillatis cum cera illinunt. Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum vtuntur, & contra multipedam ex vino. Hippomathron ad omnia vehementius. Calculos præcipuè pellit. Prodest vesicæ cum vino le-¹⁰ ni, & sceminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quàm radix. Modus in utroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui ophiaca scripsit, & Miction qui rhizotomumena, aduersus serpentes nihil hippomathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouissimis posuit. Cannabis in syluis primum nata est, nigriore folio & asperiore. Semen eius extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit, eiicit, sed cum dolore capitis. Tantæque vis ei est, vt aquæ infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam are-²⁰ scat. Ferula semen anetho simile habet. Quæ ab vno caule diuiditur in cacumine, scemina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturque musto ac melle, stomacho vtiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus, bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit, fabæ magnitudine deuoratus. Et viridi ferula ramusculus, vtiles est ad omnia ea vitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radice succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus.³⁰

Syluestrium genera sunt duo: vnum fruticosius à terra statim: alterum vnicaule crassius. Vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntem cum aura: scolymō Græci vocant. Hic antequam floreat contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunque ex aqua decocta, potioribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: & vuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignatur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligētissimus videtur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Theriaca compositio, medicaminis Antiochi.

CAP. XXIII.

Sed discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus venenata animalia, incisam lapide versibus in limine ædis Æsculapij. Serpylli duum denariorum pondus: opopanacis & milij tantundem singulorum, trifolij pondus denarij: anethi & sceniculi seminis, & anisi, & ammij, & apij, denariorum seminum singulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tusa cribratæque vino quàm possit excellenti, digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini misti cyathis ternis. Hæc theriaca magnus Antiochus rex aduersus omnia venena vsus traditur.

C. PLINII